

ПРОДУКТ НА ФИЛМОВАТА ИНДУСТРИЯ

Продукт на филмовата индустрия е филмът в неговите различни форми, който се създава от творческите усилия на авторски екип. Организационните и финансови усилия са на продуцента, който отговаря за разпространението и търговската реализация на продукта.

Филмът има сложна природа, която предполага изпълнението на различни дейности в етапите по създаване, разпространение, промоция и показ. Правилното изпълнение на тези етапи са основополагащи за положителния икономически и финансов резултат на филма. Безспорен факт е, че успехът на филма зависи пряко от процеса на създаването му.

1. Основни елементи на филма

Основните елементи, които формират филма и го превръщат в художествено произведение с висок потенциал за потребление са:

- Сценарий – е текстова част от филмово произведение, която представлява: репликите на героите, планът-описание на техните действия и ремарките на автора (пояснения за начина на протичане на действието). Този, който оформя литературния сценарий е драматургът. Всяка сцена е разбита на място, време, действия. Той съдържа подробно описание за това, което ще се случи, къде и какво ще е то;
- Режиатура - определяне на цялостната визия на филма на база изготвения сценарий, ръководене на съдържанието и развитието на сюжета, управление на играта на актьорите (поставяне в различни позиции, изискване на определена емоция), избор и организация на местата, където ще бъде заснет филмът, определяне на технически детайли като позиция на камерите, използване на осветление, дължина и съдържание на музиката към филма, както и всякаква друга дейност, свързана с реализиране на художественото виждане на режисьора за филма;
- Операторско майсторство – Управление на камерата и подсилване внушенията на сцената, посредством правилен подбор на ъгъл, осветление, дълбочина и др.;

- Актьорска игра - професионална творческа дейност, състояща се в пресъздаването на сценични образи, изразяваща се в способността на актьорите да създават автентични и достоверни образи на театрална сцена и на екрана, посредством зададени параметри в сценария и след получени наставления за изпълнение от режисьора;
- Визуални ефекти - включват интеграция на кадри снимани на живо с компютърна графика с цел да се създадат сцени и среда, изглеждащи реалистично, които биха били опасни, много скъпи или просто невъзможни за пресъздаване при снимане на живо;
- Декори и реквизит – засилват внушенията от работата на предходните групи, като придават реализъм на ситуациите, епохите в които се развива действието на филма и др.;
- Костюми и грим – костюмите и гримът са от съществено значение за подчертаване на образите в които се превъплъщават героите, като те онагледяват съпричастността им към определена епоха или култура;
- Локации – местата на които се заснема филма, определят възприятията на зрителя за сюжета и подчертават заложените в него идеи и концепции.

2. Видове филми

През годините на развитие на човечеството, културата, технологиите и условията при които се създават филми, индустрията е създала условия за разграничаване и различаване на създаваното от нея съдържание посредством различни фактори от времетраене на филма, през начин на производство и до различните изразни средства, които формират различните жанрове. Класификацията на различните видове филми може да се подчини на различни признаци, но авторът, предлага своя класификация, която е развита на база различни критерии дефинирани от законова рамка, икономически живот и практика.

Видове според продължителността. Българското специализирано законодателство в областта (ЗФИ) за своите нужди, а и за нуждите на дейността на ИА НФЦ в частност дава определение за пълнометражен филм, което е посочено в §1, т. 18 от допълнителните разпоредби на ЗФИ и е дефинирано, че пълнометражен филм е филм с

продължителност над 70 минути. Авторът воден от отправната точка на законодателя и предвид практиката дава следната класификации според продължителността:

- пълнометражен филм – филм с продължителност над 70 минути;
- среднометражен филм – филм с продължителност до 70 минути;
- късометражен филм – филм с продължителност до 40 минути¹;

Според произхода. По примера на предходната класификация и тук ЗФИ дава частична дефиниция за вид филм според произхода в §1, т.2 и т. 3, където са дефинирани български и европейски филми. Придържайки се към законната дефиниция следва да я разширим, както следва:

- български филм – има оригинална версия на български език и финансовото участие на българския продуцент е най-малко 20 на сто от бюджета на филма², както и наличие на определен брой точки, съгласно приложение към ЗФИ, в което да се посочат и различни творци, заети със създаването на филма;
- европейски филм - продуциран е в по-голямата си част от един или повече продуценти от държави - страни по Европейската конвенция за кинематографската копродукция³;
- чуждестранен филм – всеки филм на страна извън ЕС, който се разпространява на територията на страната. Въпреки че законодателят не е дефинирал чуждестранен филм по никакъв начин, авторът възприема тази концепция за всички филми, които нямат страна на произход ЕС. Съгласно Договора за функциониране на ЕС се конституира съюз от страни които осигуряват за бизнеса и гражданите си свободно движение на стоки и се възприема понятието трета

---

¹ Според регламентът на „IN THE PALACE International Short Film Festival“, късометражен филм е такъв с продължителност до 27 минути и по този начин е вписан в изискванията за участие във фестивала. Самият фестивал е международен фестивал за късометражни филми. - <http://www.inthepalace.com/bg/14-izdanie/festival/reglament.html> - последно посетен на 05.03.2018 г.

От друга страна „Академия на филмовите изкуства и науки“, която връчва престижните награди „Оскар“ в своя регламент за прием на късометражни филми за селекция, посочва, че късометражен филм е филм с продължителност до 40 минути - http://www.oscars.org/sites/oscars/files/90aa_short_films.pdf - последно посетен на 05.03.2018 г.

Авторът възприема, като горна граница за нуждите на текущата класификация, тази на „Академия на филмовите изкуства и науки“.

² §1, т.2 от ЗФИ.

³ §1, т.3 от ЗФИ.

страна⁴, която е всяка страна която не е член на Съюза. Изхождайки от тази гледна точка на европейското законодателство, можем да кажем, че за България като част от ЕС, чуждестранен филм е всеки филм чиито произход не е от страна членка на Съюза. Още по-опростена дефиниция за чуждестранен филм е всеки филм, който не може да бъде еднозначно категоризиран, като български или европейски филм съгласно законовите критерии⁵.

Според статута и условията на продуцентство. Това са видове филми според статута на продуцента и неговата самостоятелност при създаването. Класификацията не намира дефиниция в българското законодателство, но е важна от гледна точка на потребителите и потенциалните ползи за тях от различните условия при които се създава филма. Самата класификация намира делителна линия между следните три вида филми:

- филми на независими продуценти – според ЗРТ независим продуцент е продуцент, който е организационно и икономически независим от който и да е радио- и телевизионен оператор в дейността си в това число няма собственост в радио- и телевизионен оператор /РТО/ и последният няма собственост от продуцентската компания⁶. Филмите на независимите продуценти по презумпция би трябвало да предоставят на своите зрители по-обективна и освободена от корпоративни и политически лобита гледна точка по представения във филма проблем, което има по голяма стойност за потребителите;
- филми на зависими продуценти или вътрешно продуцентски компании – авторът приема понятията зависим продуцент и вътрешно продуцентска компания за тъждествени. Вътрешно продуцентските компании са или част от РТО или са свързани с тях лица по смисъла на Търговския закон⁷ /ТЗ/, където ясно са посочени критериите за определяне на свързаност между лицата⁸:

---

⁴ <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/industrial-relations-dictionary/third-country-nationals> - последно посетен на 05.03.2018 г.

⁵ Авторът изключва от дефинициите за български и европейски филм, законовите критерии предвидени в Приложение 1 и Приложение 2 от ЗФИ – оценъчни карти.

⁶ §1, т.24 от ДР на ЗРТ.

⁷ Търговски закон - Обн. ДВ. бр.48 от 18 Юни 1991г.

⁸ §1, ал. 1 от ДР на ТЗ.

- работодател и работник; лицата, едното от които участва в управлението на дружеството на другото; съдружниците; дружество и лице, което притежава повече от 5 на сто от дяловете и акциите, издадени с право на глас в дружеството; лицата, чиято дейност се контролира пряко или косвено от трето лице и др.

През последните години се наблюдава желание за навлизане на РТО във филмовата индустрия и това именно се случва чрез вътрешно продуцентски компании които са свързани лица с РТО. Желанието на операторите в тази посока са свързани с желание за увеличаване на печалбата посредством завладяване на нови пазари, каквито са пазарите за филми. За потребителите това би довело до липса на обективно представяне на историите във филмите и потенциалното им подчиняване на корпоративни и политически интереси. Политическите интереси тук намират място поради наличието на връзки макар и не явни между определени политически партии и телевизиите. Дори се прокрадват мнения в публичното пространство за неясна собствеността на РТО, която се свързва с политически личности. Тези взаимовръзки представляват заплаха, която потенциално е възможно да доведе до създаване на пропагандно творчество, което е в разрез с основните принципи на обществения строй – демокрация;

- филми на копродуценти – това са филми чието финансиране е осигурено от повече от един продуцент. Разпространена форма е копродуцентство с чуждестранен копродуцент, което гарантира за потребителите разнообразно съдържание и обогатяване на историята във филма и гледните точки през които се представя.

Според изразните средства. Според изразните средства е широко понятие, което авторът ограничава до средствата необходими на създателите на филма да представят идеята си на публиката – с актьори или без, реални или измислени събития. Тези филми се делят на три основни вида:

- игрален филм – е филм в който участват актьори, изпълняващи роли по предварително написан сценарий, който разказва художествена история;

- документален – базира се на реално случващи се събития, като във филма се включват нережисирани сцени или откъси от репортажи и видеоматериали от минали събития, които имат за цел да образуват зрителите за определено природно или социално-политическо събитие. Не е характерно участието на актьори и още по-малко изпълняване на роли по предварително написан сценарий;
- анимационен филм - е филм, чиито кадри представляват снимки на нарисован фон, върху който се наслагва прозрачна плака с героите, които се задвижват чрез анимиране. В тази връзка не се използват актьори, които да играят роли⁹.

Според жанра – жанровете са разновидност към която спадат филмите спрямо своите характерни черти. Основни жанрове в киното, според сюжета и изразните средства са:

- Драма - филмов жанр, основа на който е развитието, често емоционално, на реалистични герои, които сюжетът поставя в конфликт помежду им, със самите себе си, с обществото или дори с природни явления. Жанрът е изключително обхванен, като включва множество под жанрове
- Комедия – основен филмов жанр, който се характеризира с предизвикването на смях, радост и положителни емоции в хората. Комедията като цяло има за цел да забавлява аудиторията, посредством поставяне на героите в различни комични ситуации;
- Мюзикъл - комбинира елементи от музикално изпълнение, танц и актьорска игра, които са основна част от разгръщането на целия сюжет на филма;.
- Фантастика –се характеризира със сценарий, който поставя героите в ситуации със съществената роля на фантастични елементи – тоест елементи, които не се наблюдават в реалния свят около нас, или дори са принципно невъзможни ситуации.
- Приключенски – сценарият, поставя героите (обикновено в тези филми се сформира екип от няколко човека, които пътуват заедно) в различни ситуации, обикновено извън градската среда, като ги отвежда на екзотично или скрито от

---

⁹ Авторът изключва от това определение актьорите, които озвучават филма.

всички място на което героите трябва да се справят с различни трудности. Трудностите пред които биват поставените героите, обикновено (за разлика от екшън филмите) се преодоляват с хитрост, ловкост и логична мисъл. Целта във филма е достигане на определена крайна точка, която може да бъде намиране на ценен предмет, изгубен човек, спасяване на биологичен вид и мн. др.

- Екшън – сценарият, поставя обикновено главния герой в ситуации при които единственото правилно решение е използването на груба сила с цел, преодоляване на проблема. Сюжетите, като цяло са различни и варират от доказване на невинност до спасяване на семейството на главния герой или дори до спасяване на Света. Екшън е един от най-разпространените филмови жанрове, тъй като натрупаната рутина за заснемането му го превръща към момента за един от най-лесните за заснемане филми.
- Фентъзи – някои изказвания (за съжаление няма формирани проучвания) на специалисти в областта на киното, определят фентъзито, като поджанър на фантастиката, което в хода на проучването за настоящото изследване не се доказва еднозначно. За разлика от фантастиката в която основен елемент е несъществуващо състояние на техниката и ситуации, които са следствие от тях, но със запазване на определен реализъм, то при фентъзито, всичко от горното отстъпва място на един изцяло измислен свят и измислени същества, магии и всякакви други. Героите във фентъзито се изправят в неравни битки (които печелят заради субективно и неизмеримо предимство) със злото, чиято форма и вид е представена, като митични същества или несъществуващи образи;
- Трилъър – трилъърът има много разновидности, но цялостно филмите от този жанр се характеризират с доминиращите остри чувства, които предизвикват – тревожно очакване, силно напрежение, безпокойство, безпомощност, страх, стигащ до ужас. В творбите от този тип задължително присъства някаква тегнеща заплашителна атмосфера или непреодолима животозастрашаваща опасност, която в повечето случаи се превъзмогва по-скоро благодарение на шанса, отколкото на личните умения на героите;

- Криминален – характерното е, че целият сюжет е свързан с криминални дейности и откриването/залавянето на извършителите им. Обикновено един човек е зает с това да се бори срещу престъпността в определен географски район;
- Ужаси – имат за цел да провокират чувството за страх и смелост на човек. Обикновено се свързват със сюжет, който поставя героите в среда, която е изключително враждебна и застрашаваща животът им. Това е така поради наличието на определена сила, която обикновено е необяснима и несъществуваща в реални свят, имаща за цел да навреди на героите;
- Романтичен – в основата на този вид филми е любовта между хората, като героите преминават през различни перипети в утвърждаване на чувствата между главните герои;
- Исторически – базира се на исторически събития, които се пречупват през възприятията на творческия екип;
- Биографичен – базира се на биографията на определена личност, която се свързва със световно или регионално значимо събитие. Подчертават се обикновено най-важните черти на характера на лицето/лицата, които се представят във филма;
- Военен – базира се на военната доктрина, като представя реални или измислени битки, през погледа на творческия екип на филма;
- Семейен – семейният филм е политематичен филм или т.нар. „за всеки по нещо“. Определено са непретенциозни филми, чиито сцени не са силно смислово натоварени, а по-скоро имат за цел да показват семейния живот или семейството от една по-интересна, комична и забавна гледна точка;
- Мистерия – базира се на трудно обясними за обикновения човек събития, които се завоалират допълнително и се подчертават със силата на драматургията с цел провокиране на зрителя да търси решение на загадката по време на филма и това да е съпроводено с умерено напрежение;
- Уестърн – типичен представител на американското кино, чиито сюжет основно се базира на историите за т.нар. див запад. Зрителя се пренася във времето на зараждане на САЩ или ранните години на съществуването им в които оцеляват най-силните;

- Детски – непретенциозно съдържание с елементи на приказка, която има за цел да развеселява, образова и развлича деца. Обикновено историите се базират на събития в които децата са главни действащи лица.

Изброените жанрове не представляват изчерпателен списък на всички съществуващи такива, а имат за цел да предоставят списък на основните такива в киното. Разбира се ясна делителна линия между всеки жанр не съществува, практика е те да се сливат, като формират политематично произведение, предназначено за повече и различни потребителски вкусове.

Видове филми според технологията на заснемане и прожектиране. През годините от създаването на кинематографа до днешни дни, технологиите за заснемане и прожектиране на филмите са се променили драстично. Тази промяна дава по-голяма свобода на създателите на филми, както и повишаване на възприятията у зрителите. Според авторът по този признак филмите се делят, както следва:

- черно – бели филми – са филми които са заснети и/или прожектирани в двуцветна гама (черно и бяло). В началото на технологичното развитие авторите не са имали избор дали филмите им да са черно – бели или не. Снимало се е по този начин и респективно прожектирането е било в тази цвятова гама. С развитие на технологиите на авторите на филмите се е дала възможност да избират дали филмите им да са черно – бели или цветни. Някои от класиците в киното са продължили да снимат филмите си така, а други са изоставили този класически похват. Именно в похват за подсилване на внушенията се е превърнало черно – бялото кино днес;
- цветни филми – развитието на техниката дава възможността на авторите на филмите да заснемат и респективно да прожектират пълноцветни изображения, които в началото на съществуването си са били феномен сред потребителите. През години с развитие на техниката, качеството на изображението и наситеността на цветовете са се усъвършенствали, което дава възможност на потребителя да се „пренесе“ в една по-близка за него реалност;

- 3D¹⁰ филми - е технологично нововъведение, което дава на изображението дълбочина. Ефектът се постига чрез прожектирането на два аналогични образа, единия предначен за лявото, а другия за дясното око. С помощта на специални очила за триизмерно гледане, двата образа се обединяват в резултат на което се вижда обемно. Филмът на Джеймс Камерън „Аватар“ от 2009 г. дава началото на масовото прилагане на тази технология във филмите. За зрителите това придава още по-голяма реалистичност при възприемане на картината;
- 4D¹¹ филми - маркетингов термин и в тази връзка специфичен способ за прожектиране на филма, който всъщност съчетава 3D филм със симулирани физически ефекти, които се представят в киното в синхрон с филма в специално оборудвани за целта салони. Симулираните ефекти на 4D филмите могат да включват: дъжд, вятър, светлина и вибрация. Седалките в 4D помещенията могат да вибрират или да се движат до няколко сантиметра по време на филма. Други чести ефекти за седалките могат да бъдат: въздушни дюзи, воден спрей и побутване по гърба или краката. Ефектите в залата могат да бъдат: дим, дъжд, светкавица, водни мехурчета и специални миризми.

Видове филми според бюджета за създаването им. Бюджетите на филмите е широко обсъждана тема, чиято количествена абсолютна стойност се е превърнала в измерител за качество на филма. През годините много от потребителите са придобили навика да обръщат внимание на този параметър при избора на филм, който да гледат. В тази връзка можем да идентифицираме три основни вида филми според техният бюджет¹²:

- нискобюджетен – нискобюджетният филм е направен обикновено с ограничено финансиране и предимно се свързва с филми, които са с високо културно съдържание или такива, които са дебютни за техните автори или в най-лошия случай такива, които са посредствени. В количествено отношение, бюджети на филми за България с бюджет под 500 000,000 лева са нискобюджетни. От гледна

---

¹⁰ 3D е геометричен 3-параметров модел на физичния свят (без да се отчита време), в който ние съществуваме. Тези три измерения са обикновено наричани дължина, ширина и височина или дълбочина, и те не лежат в една равнина.

¹¹ Маркетингово понятие което няма общо със геометричното обяснение за 3D.

¹² Използваните понятия са само работни и могат да бъдат дискуссионни.

точка на американските филми, филм с бюджет до 30 млн. долара се смята за нискобюджетен;

- среднобюджетен – среднобюджетните филми са направени със бюджет, който в количествено отношение е със средна стойност спрямо най-високо бюджетните продукции за страната, за периода. В България филми с бюджет до 1 млн. лева се смятат от автора за среднобюджетни филми, докато в американската индустрия това са филми с бюджет до 120 млн. долара;
- високобюджетен – високобюджетните филми са филмите за които са похарчени най-много средства и представляват най-голям интерес за обществото. Маркетинг специалистите включват бюджета на тези филми като инструмент, който се използва по време на комуникационната кампания с потребителите. В България високобюджетни филми са тези с бюджет над 1 млн. лева, а що се отнася до американските продукции това са такива с бюджети от по 200-500 млн. долара.

Не винаги бюджета е измерител за качеството, но през последните години се налага такова мнение от дистрибутори, дори и от Американската академия, която определя победителите в Оскарите. За съжаление у нас бюджети от 10-20-30 млн. са непосилни, а дори и да бяха възвращаемостта им би била поставена по съмнение предвид пазара.